

ПОДРУЧЈЕ ОДБРАМБЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ КАО ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА КРИЗНОГ МЕНАЏМЕНТА

Самед Каровић и Ненад Комазец
Универзитет одбране у Београду, Војна академија
Ненад Ђурић
Министарство одбране Републике Србије,
Сектор за политику одбране – Управа за стратегијско планирање

У раду се говори о значају појма „криза“, спољним манифестацијама кризе и поремећајима који се манифестују кроз понашања и физиономију, док морфолошка обележја остају релативно неупадљива. Такође се наводи да кризе имају своје порекло и развојни карактер, а исто тако да појам кризе изазива мноштво двосмислености. У раду се наводе и нека посебна својства кризе која имају битног утицаја на подручје делатности кризног менаџмента, посебно са аспекта одбрамбене делатности.

Важност и значај изучавања криза, као подручја кризног менаџмента, треба схватити у контексту осећања да данас живимо у кризном процесу који окружује човечанство и чија је одлика (криза) још увек пред нама у веома сложенем облику. Криза коју ваља савладати упућује на подручја објективне компетенције, што треба имати у виду као делатност кризног менаџмента. Највећи број организација и институција нису креиране да могу да предвиђају кризе или њима ефикасно управљају једном када се појаве. У њима нема ни механизма нити основних вештина потребних за ефективни кризни менаџмент. Најважније од свега, менаџери и руководиоци већине организација и институција још увек не разумеју потребу за „новим менаџерским и интелектуалним вештинама“ потребним за вођење криза.

Најзад, да ли кризни менаџмент у контексту деловања може реално прихватити све изазове које криза носи са собом и да ли је „криза“ увек нешто друго, а не скуп тешкоћа које ваља савладати, представља сегмент у раду који одражава подручје деловања кризног менаџмента.

У склопу одбрамбених делатности, са аспекта кризног менаџмента, у раду је наглашено да кризе које су узроковане деловањем човека нису неизбежне, тј. не морају се десити, па је у том смислу јавност екстремно критична према организацијама одговорним за њихово појављивање.

Као резултат рада, наглашено је да разумевање почетних узрока појављивања криза, и шта се може учинити да се кризама управља, пре, у току и после настанка, представља оквир рада кризног менаџмента у одбрамбеној делатности.

Без обзира на све, чак и са најбољим оквирима, плановима и припремама, на несрећу још увек је чињеница да се све кризе не могу спречити. То се показује истинитим, чак и за оне кризе за које знамо, са скоро потпуном вероватноћом, да ће се десити. Ипак, утицај свих криза може бити умањен ако онај ко се њима бави у потпуности познаје макар основна знања у области кризног менаџмента. Иако се све кризе не могу предвидети, нити свака предупредити, свима њима може се ефективније управљати, ако их разумемо и урадимо све најбоље у вези с њима, у границама људских могућности.

Кључне речи: *криза, фазе кризе, кризни менаџмент, одбрамбена делатност.*

Увод

Кризни менаџмент као подручје деловања у области кризног управљања, чији је циљ усмерен на превазилажење кризног стања, у последње време постаје доминантна област интересовања теоретичара и практичара свих профила и области. Свакодневно у медијима и у пракси наилази се на извештаје и написе о кризи, њеним последицама, могућностима настанка кризе, факторима ризика и сл.

Практично, нема људске делатности која је имуна на кризу. Свака сфера деловања човека и успешност функционисања одређених организација практично је мерљива са аспекта: колико рано могу препознати и колико рано се могу ухватити у коштац са кризама, а не само након њеног настанка. Криза се веома често занемарује, што има за последицу деловање по организацију јачим интензитетом, пре свега зато што се нерешени проблеми нагомилавају. Веома је важно бити реалан у сагледавању кризе, јер је то практично први предуслов за њено савладавање. Ако се организација на време припреми и има унапред дефинисане планове, створиће се претпоставке за њено успешно превазилажење. Све то има елементе прихватања реалности и практично прилагођавање путу за спречавање кризе и превентивног деловања.

Са аспекта дефинисања појма кризе увек се манифестују елементи негативне конотације. Самим тим је и питање ко би пожелео да буде у кризи? Кризом се настоји управљати и смањити њене негативне последице. У овом чланку се разматрају елементи кризе, њене основне карактеристике, њено схватање, наглашава се кризни менаџмент, његови аспекти усмерени на савладавање кризе, основне одредбе и доктринарни ставови употребе Војске Србије, изазови, ризици и претње, као и могући начини превазилажења.

Кризни менаџмент

Иако по својој класификацији кризни менаџмент припада области наука о безбедности, истовремено је неодвојиви део војне делатности која интегрише све елементе важне за војноорганизационе системе¹ у функцији дефинисане мисије и задатка. Самим тим, кризни менаџмент постаје и делатност која има веома битне импликације на војноорганизационе системе који посебно долазе до изражаја у условима кризе или кризне ситуације.

¹ Под појмом „војноорганизациони системи“, у чланку се подразумевају организације са војном делатношћу, тако структуриране по односу и релацији које реално одражавају Воску и начин функционисања свих елемената структуре на одређеном нивоу хијерархије.

Кризe као подручје деловања кризног менаџмента

Кризe су једна од константи историје човечанства. Са развојем људског друштва стваране су и нове потенцијалне опасности по појединце, групе или само друштво у целини. У обиму потенцијала за генерисање негативних догађаја предњаче нове софистициране технологије. Према неким ауторима оне нужно воде у катастрофу, услед своје комплексности и зависности великог броја елемената који у њиховом саставу функционишу.

Кризe постављају лидере у сам центар дешавања. Извлаче их из свакодневне рутине управљања и постављају у један нови амбијент који карактерише постојање опасности, амбивалентност и недостатак времена за доношење исправних одлука.

Новонастала ситуација тражи да се све снаге концентришу на активности усмерене ка превенцији, ублажавању и окончању кризе. О кризи се говори када појединац, група људи – организација, град или држава предвиђа непосредну претњу основним вредностима или виталним функцијама, која захтева хитан одговор у условима велике неизвесности и несигурности. Организације се сусрећу са мноштвом криза, као што су: природне катастрофе и угрожавање животне средине; финансијски сломови и терористички напади; епидемије, пожари и експлозије; поремећаји инфраструктуре и отказивање информационо-комуникационих система.

Кризe нису рутински догађаји, попут пожара или саобраћајних незгода. Оне су независни догађаји који затичу све актере догађаја и представљају за њих потпуно изненађење.

Ови драматични догађаји представљају озбиљан изазов за носиоце јавних функција и њихове институције. Под великим временским притиском и у одсуству кључних и квалитетних информација о самом догађају и његовим последицама морају се донети и спровести критичне одлуке. Чак и када су услови за ефективну акцију озбиљно ограничавајући, грађани очекују да их лидери и јавне власти заштите од надоласеће претње.

Два фактора веома отежавају овим организацијама и њиховим лидерима да испуне наведена очекивања. Прво, управо фактори који увећавају благостање и покрећу напредак чине ова друштва рањивим и склоним кризама. Друго, грађани су, исто као и лидери, постали осетљивији и мање толерантни на велике хазарде који прете људском здрављу, сигурности и просперитету. Комбинација ових фактора објашњава зашто релативно мали поремећаји могу брзо да се развију у дубоке кризе и зашто су ефекти кризног менаџмента инхерентно ограничени.

Модерна друштва су постала све сложенија и све више интегрисана. Сложeност отежава да се потпуно разумеју целина активности и процеси који се дешавају. Резултат тога је да настаје рањивост, а да то дуго може бити непримећено; покушаји да се на њих одговори могу произвести ненамераване последице (пре подстицање неголи смиривање кризе). Чврста повезаност између саставних делова система, као и везе са другим системима, олакшавају брзо ширење поремећаја дуж целог система. Кризе стога могу имати корене далеко (у географском смислу), али мултипликација последица настаје кроз глобалне мреже, ширећи се из једног система у други, повећавајући на том путу свој деструктивни потенцијал.

Наведене чињенице указују на то да је веома тешко распознати кризу пре него што се њене последице материјализују. Када криза почне да се развија, доносиоци одлука често

не виде да се догађа нешто необично. Све је наизглед на своме месту, мада скривене интеракције подривају стубове система. Тек када криза достигне пуни замах и постане манифестна, доносиоци одлука схватају шта се догађа. Када криза видљиво ескалира, лидери могу само да покушају да умање њене последице.

Контроверзна природа кризе даље усложњава ситуацију. Криза ретко, скоро никада, не „говори сама за себе“. Кризе могу да буду ситуационог и процесног карактера, што доприноси да се схватају на различите начине. Заправо, може се рећи да су дефиниције кризе стално изложене политизацији. Оно што је за једног човека криза – за другог је прилика.

Чак и ако би постојала сагласност да настаје озбиљна претња, статус овог новог проблема никако није неупитан. Менаџмент организације има посла са хитним проблемима сваки дан; пажња усмерена на један проблем скреће се са другог проблема. Да би претња била препозната као криза она мора прескочити чврсто постављене препреке.

Решавање криза као процесна функција кризног менаџмента

Кризе су данас неизбежне у скоро свакој организацији. Различити менаџери су свесни да трајање и последице криза могу да буду знатно смањени ако је организација припремљена за кризу. Управо обезбеђивање одређеног степена припремљености организације на потенцијалну кризу јесте задатак кризног менаџмента.

С обзиром на сложену, неизвесну и променљиву природу криза може се рећи да постоје два генерална типа криза, и то: „криза којом управља организација“ и „криза која управља организацијом“. Кризни менаџери применом проактивног планирања омогућавају контролу и решење кризе и избегавају могућност да криза крене властитом инерцијом у нежељеном смеру.

Кризни менаџмент представља скуп функција или процеса који имају за циљ да омогуће идентификацију, изучавање и предвиђање могућих кризних ситуација и постављање посебних начина који ће организацији омогућити да спречи кризу, да се са њом избори и да је превазиђе уз минимизирање њених последица и што бржи повратак у нормално стање. Дакле, све активности усмерене на поступање са организацијом у стању поремећаја ради превенције, припреме, ублажавања и опоравка представљају кризни менаџмент. Кризни менаџмент није јединствена и строго одређена делатност, већ представља теоријски концепт који обухвата посебну групу догађаја (кризних) који имају одређене заједничке законитости, али и велике међусобне разлике.

Кризни менаџмент се, по правилу, одвија у условима организационе конфузије, под притиском медија и у недостатку прецизних информација.

Кризни менаџмент има две димензије. Техничка димензија се односи на капацитет организација и утврђену стратегију у односу на потенцијалне претње. Али, такође, постоји политичка димензија: кризни менаџмент је дубоко контроверзна и веома политизирана активност.

Комбинација ових димензија претпоставља пет кључних принципа кризног менаџмента: *дефинисање контекста*, доношење критичних одлука, обликовање значења, завршетак кризе и *учење из кризе*.

Дефинисање контекста. Криза поставља отворен изазов: када једном постане манифестна, доносиоци одлука морају обезбедити мере да се боре с њеним после-

дицама. Стварност је, међутим, много сложенија. Многе кризе се не материјализују нагло и очигледно, оне су производ ескалације других или споредних процеса. Доносиоци одлука морају из нејасних, амбивалентних и контрадикторних сигнала препознати да се развија нешто необично и деловати проактивно. Они морају идентификовати и именовати претњу и дефинисати у чему се криза заправо састоји.

Носиоци свих активности су кризни менаџери и за њих и доносиоце одлука одговор на изазов представља најтежи задатак. Збуњујућа природа, двосмисленост и сложеност кризе могу лако надвладати нормалне модалитете процене ситуације. Стрес може додатно утицати на могућност да се схвати шта се заправо догађа. Организационе патологије, такође, стварају баријере у распознавању кризе.

Неке категорије људи поседују особину да у условима притиска остану мирни и „хладне главе“. Они су развили способност анализе података која омогућава компетентно обављање послова у кризним условима. Такве особине имају официри, новинари и командири у полицији или ватрогасној служби. Неке организације су развиле проактивну културу „трагања за проблемима“ у свом окружењу. Ове организације, такозване „високе поузданости“ развиле су капацитет за темељиту, али брзу обраду информација под стресним околностима.

Доношење критичних одлука. Током кризе организације морају донети одлуке о критичним проблемима, који могу бити разноврсни, по месту, времену и сложености. Приоритет могу бити оскудни ресурси. То личи на уобичајену политику, с тим што су у кризним околностима диспаритети између потреба за јавним ресурсима и њихове расположивости знатно већи, ситуација остаје нејасна и променљива, а време за размишљање, консултације и обезбеђење подршке за одлуке веома је ограничено. Кризе, такође, суочавају организације и лидере са проблемима са којима се они не сусрећу свакодневно, као што су, на пример, ангажовање војске, коришћење оружја или радикално ограничење грађанских слобода. Кризно доношење одлука подразумева тешке изборе, који укључују промену приоритета вредности и велике политичке ризике.

Ефективан одговор захтева међуорганизацијску и међуресорну координацију. Најзад, сваку одлуку морају спроводити различите организације, тако да и ефективно спровођење одлуке подразумева да ове организације раде заједно. Већина јавних организација је изворно осмишљена да обавља рутинске послове у складу са вредностима, као што су праведност, законитост и ефикасност. Међутим, управљање кризом захтева флексибилност, импровизацију, креативност и кршење правила.

Доношење квалитетних одлука у кризној ситуацији је веома тешко, јер оне зависе од квалитетних информација којима се располаже, као и од хладнокрвне и рационалне анализе ситуације. Међутим, током кризе недостају и информације и време, што свакако не би требало да спречи брзу реакцију ако је планирање за ванредне ситуације квалитетно обављено.

Истински ефективан кризни одговор представља у великој мери резултат природног процеса еволуције. Он не може бити управљан на линеаран, постепен и обухватан начин из јединственог кризног центра, ма како да је добро опремљен најсавременијом информационом технологијом, око које су окупљени највиши доносиоци одлука. Једноставно, велики је број препрека које одвајају критично одлучивање од благовременог спровођења одлука на терену.

Обликовање значења. У кризи се од лидера очекује да смање неизвесност и обезбеде ауторитативну информацију о томе шта се дешава, зашто се дешава и шта треба урадити. Када су они схватили смисао догађаја и формулисали стратегију, лидери морају навести друге да прихвате њихову дефиницију ситуације. Ако у томе нису успешни, могуће је да се њихове одлуке неће разумети ни поштовати.

Јавни званичници нису једини који настоје да обликују кризу. Истовремено са њиховим порукама, ту су и поруке других који имају различите позиције и интересе, и који ће, у складу с тим, понудити алтернативне дефиниције ситуације и заговарати различите правце деловања. Ако други актери успеју да надвладају у процесу обликовања значења, способност актуелних лидера да одлучују и маневришу озбиљно се сужава.

Често је властима тешко да одмах обезбеде коректну информацију. Они се боре са масом сирових података (извештаји, гласине, слике), који се створе чим се догоди нешто изузетно. Претворити те податке у кохерентну слику ситуације велики је изазов сам по себи. Презентовање те слике јавности у форми прецизне, јасне и делатне информације захтева велике напоре у смислу активности односа са јавношћу. Ови напори су додатно отежани стањем у којем се налази јавност. Људи чији су животи озбиљно погођени налазе се под стресом. Штавише, они често лидере не виде као свог савезника. Раније постојеће неповерење према лидерима не нестаје у тренутку кризе.

Завршетак кризе. Гашење кризе је двостране природе. Оно се односи на поновно враћање из кризног у рутински начин функционисања, па у том смислу подразумева неки облик умањења кризних операција. На стратешком нивоу гашење кризе, такође, захтева анализу и закључке о ономе што се догодило и обезбеђивање подршке за коначни закључак. Ова два аспекта гашења кризе су различита, али у пракси често веома тесно повезана. Систем управљања – његова правила, организације (институције), носиоци власти – морају бити стабилизовани; он мора повратити неопходни легитимитет за вршење својих уобичајених функција. Лидери то не могу учинити једностраним наређењима, чак и ако поседују формално-правна овлашћења за проглашење краја кризе у законском смислу. Лоше процењен моменат завршетка кризе чак се може вратити као бумеранг с обзиром на то да су погођене вредности још увек под утицајем последица кризе.

Расправе о одговорности лако се могу претворити у „игре око тражења криваца“, које су више усмерене на идентификовање и кажњавање криваца него на рационално анализирање целокупног низа узрока и последица. Изазов за лидере је да се боре са политичким аспектима одговорности за кризу без прибегавања нечашној и потенцијално самопоражавајућој дефанзивној тактици избегавања кривице.

Лидери у кризи морају бити свесни и савесни, али то само по себи мало говори о томе како ће њихово поступање бити оцењено кад се криза заврши. Доносиоци одлука и организације које нису извршиле своје задатке пре или током кризе могу успешно управљати догађајима и њиховом перцепцијом након кризе и тако спречити губитак репутације, аутономије и ресурса.

Учење из кризе. Кризе представљају базу потенцијалних лекција за кризно планирање и обуку персонала за будуће кризе. Могло би се очекивати да се научена искуства преточе у организациону праксу, политику и законе. Међутим, то није стална пракса. Извођење поука је један од најмање развијених аспеката кризног менаџмента. Поред когнитивних и институционалних препрека за учење, извлачење поука је ограничено и улогом коју ове лекције имају у одређивању утицаја које кризе имају на организацију.

Кризe постају део колективног сећања, извор историјских података за будуће лидере. Приказивање кризе као производа пропуста у превенцији и предвиђању натераће људе да поново анализирају претпоставке на којима почивају политика и правила функционисања система. Други стејхолдери могу користити научене лекције да заговарају мере и реформу политике које су актуелни лидери одбацили. Лидери стога имају велики улог у надгледању процеса извлачења поука у политичкој и бирократској арени. Кључни изазов је у остваривању пресудног утицаја на повратну спрегу коју криза генерише на раније политике, мреже и организације.

Учење из кризе захтева стрпљење, институционално памћење и нискоконфликтну атмосферу, што лидери треба да обезбеде.

Одбрамбена делатност

Ако се у одбрамбену делатност сврстају све активности релевантне са аспекта Војске и обухвате глобално мисије Војске, није тешко закључити да кризни менаџмент у овој сфери добија пуну афирмацију у свакој мисији коју прожима у процесу њене имплементације. Доминантна је прва мисија која се своди на одбрану земље од разних врста изазова ризика и претњи, па се самим тим односом кризни менаџмент неодвојиво уклапа у сферу ризика, неизвесности и претње. Са аспекта значаја кризног менаџмента, посебно треба напоменути и трећу мисију имплементирану кроз помоћ цивилним органима власти у превазилажењу одређених врста криза, односно невојног угрожавања безбедности.

Одбрамбена делатност са аспекта кризе

Према Доктрини операција Војска изводи различите врсте операција, сходно критеријуму који се разматра. За кризни менаџмент важне су све врсте операција, јер се у њима практично имплементирају садржаји кризног менаџмента који се могу операционализовати фазно и по задацима. Кризе долазе и одлазе, посебно ако се има у виду број активности које прате одбрамбену делатност. То је несумњиво процес присутан свакодневно у систему који је усмераван одређеним одлукама. Ангажовање Војске у конфликтним ситуацијама је објективна криза у којој супротстављене стране (противници) сагледавају сопствену улогу као субјективно дефанзивну, док је увек друга страна агресивна. У овом смислу, кризу треба суштински схватити из домена предузимања мера да се систем било које врсте одбрани од несреће или да је бар задржи у ограниченим оквирима.

Одбрамбена делатност обухвата различите активности усмерене на изградњу система одбране у којем учествују различити чиниоци. Сви елементи система одбране имају своју улогу у датој области и могу се сматрати интегралним делом јединственог система који функционише у конкретном окружењу. То окружење има веома значајан утицај на његове сегменте и делује као фактор усмеравања и прилагођавања чинилаца система, што му даје својство променљивости и адаптивности. Ипак, треба нагласити да је основни проблем у сфери одбрамбене делатности, коју, наравно, прате и други сегменти, проблем у руковођењу људима. У том смислу и кризе које прате одбрамбену делатност повезане су са низом чинилаца из тог домена, тако да одређене врсте криза

остају и прикривене, дакле нема њихових морфолошких обележја испољавања кроз поремећаје понашања или физиологију. Криза је увек у развојном, прелазном стању и има својство амбивалентности, тј. или ће се коначно ресорбовати изазивајући последице веома променљиве важности или ће се превазићи.

Може се констатовати, са аспекта одбрамбене делатности, да криза обухвата сваки субјекат који неко своје стање, које се очитује као очигледно слабљење његових механизма регулације, доживљава као претњу властитој егзистенцији.² Оно што је важно нагласити јесте да криза увек садржи један субјективни елемент и да се може појавити само код бића која поседују свест. Дакле, криза углавном оставља субјекту време и могућност деловања; она налаже деловање да би се преживело.

Пружање помоћи цивилним органима власти

Битан сегмент, односно дефинисана мисија Војске, односи се на пружање помоћи цивилним органима власти у супротстављању невојним угрожавањима безбедности, који директно испољава деловање кроз кризни менаџмент у којем Војска има директног ангажовања. Облици криза који угрожавају цивилне структуре, односно цивилно друштво, повезани су са разним природним изворима и могућностима настанка одређене врсте кризе која може захватити поједине делове територије Републике Србије. Најизраженије су кризе које су узроковане поплавама, земљотресима и пожарима. С обзиром на наведене врсте криза, Војска Србије има основу и обавеза да оспособљава свој састав у контексту извршавања ове мисије.

Треба имати у виду чињеницу да се ове кризе (поплаве и пожари) јављају у одређеним размацима и одређеним периодима годишњег доба, што чини повољније елементе у контексту предвидљивости кризе и предузимања превентивних мера ради њеног смањења. Самим тим, намеће се и једно питање: да ли данас имамо кризу као сталну појаву, која је узрокована природним деловањем, или механизме способне да могу отклонити ефекте природних криза које су појавног и предвидљивог карактера? Дакле, карактеристична им је периодичност, која парадоксално подражава наду: криза је увек пролазна; увек постоји излаз из ње.

Ова два парадоксална става су основа и елементи на којима се Војска ангажује у кризним ситуацијама изазваних природним узроцима кризе. У овом смислу кризни менаџмент се дефинише као активност усмерена на овладавање ситуацијом опасном за опстанак организације (састава), планирање и спровођење мера за осигурање основних циљева организације (састава). Кризни менаџмент обележава интензивирање средстава и метода потребних за овладавање кризном ситуацијом, увођење радикалних мера функционисања организације. Ако се ради о активностима спречавања кризе, онда се говори о тзв. превентивном или антиципативном кризном менаџменту, док се о реактивном кризном менаџменту говори у смислу осигурања основних, егзистенцијалних варијабли након појаве кризе, а обележавају га јасни циљеви, попут остварења одређеног успеха.

² Михалски, К.: О кризи, Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад, 1987, стр. 29.

Такође, треба нагласити да уз кризни менаџмент, за управљање кризом, посебну важност има кризна контрола. Иако она редовно прати успешност менаџмента уопште, посебно када се ради о војном менаџменту, у кризним ситуацијама је незаменљива. Кризна контрола има своју улогу и значај у свакој фази управљања кризом:

- при превентивном (антиципативном) управљању кризна контрола уводи и осигурава коришћење инструмената проактивног прилагођавања;
- при идентификацији кризе контрола пружа стручну помоћ и подршку у одређивању индикатора кризе и њихове граничне вредности и
- при реактивном управљању кризна контрола је стручно одговорна за јасноћу ситуације, алтернативне предлоге и јасноћу последица.

Посебно у кризи треба истаћи значај кризне контроле као незаобилазне функције, првенствено имајући у виду да својим инструментима придонеси јасноћи ситуације и последицама донетих одлука. Координација и интеграција, као основна начела контроле у процесу кризе, имају веома значајну улогу.

О кризи постоји обимна литература, па тиме и много дефиниција које се делом поклапају, а делом разилазе. Криза је исувише комплексна појава да би се лако дефинисала. Она заокупља многе теоретичаре и практичаре различитих подручних области, обликују се различите дефиниције и истичу њена различита обележја. Самим тим, постала је и предмет посебне научне области која се бави управљањем кризама, механизмима и алатима њеног превазилажења и ублажавања. Та област позната је под називом кризни менаџмент.

У коначном, кризни менаџмент треба схватити као битни и саставни део одговорног управљања организацијом (системом) у којем се у мноштву одлука процењују ризици и шансе и у којем се, посебно у повећаној несигурности и брзим променама, осим сагледавања грешака и недостатака, не могу искључити кризне ситуације. Препознавање постојећих потенцијала, осим сагледавања грешака и недостатака, одлучујуће је за овладавање кризом, што представља и коначан циљ, када је у питању и ангажовање Војске у оквиру треће мисије.

Истраживање

Истраживање у области кризног менаџмента не разликује се битније, када су у питању војноорганизациони системи, од истраживања која егзистирају у сфери наука одбране и развијене методологије научноистраживачког рада. Са аспекта истраживачког процеса у сфери кризног менаџмента у Војној академији се реализује одређени број самосталних истраживања у виду докторских дисертација и појединачно приказаних резултата истраживања на научним скуповима.

Истраживачка делатност у области кризног менаџмента

Треба нагласити, што је јако важно, да у систему одбране и Војној академији као научно-образовној институцији постоји интересовање за област кризног менаџмента, који је добио и своју афирмацију кроз реализовање садржаја предмета Кризни менаџмент на основним студијама.

Истраживачка делатност из сфере кризног менаџмента имплементирана је кроз две докторске дисертације: „Допринос аутоматизација процеса обраде података одлучивању у кризним ситуацијама“ и „Одређивање способности јединица Војске Србије у подршци цивилним властима у заштити и спасавању од природних непогода“.

Имајући у виду овај сегмент истраживачке делатности који директно задире у трећу мисију Војске, неисцрпне су истраживачке области, од којих су најзначајније индустријске и друге несреће или епидемије, њихове последице, јачина и састав расположивих снага за отклањање последица, стање инфраструктуре, односно степен угрожености простора – територије и др.³ Дакле, са аспекта кризног менаџмента те су области приоритетне када је у питању ангажовање Војске.

Важно је нагласити да је кроз садржаје изучавања предмета Кризни менаџмент обухваћено низ области које обезбеђују сагледавање система кризног менаџмента, а посебно кроз основне елементе кризе и управљање кризама, управљање ризицима, посебним врстама криза и, наравно, моделима њиховог решавања.

Може се констатовати да истраживачка делатност из сфере кризног менаџмента добија своје место и улогу, без обзира на то што је на почетку свог развоја и да ће у будућности имати све већи утицај на целокупну истраживачку делатност у области наука одбране и одбрамбене делатности као процеса који непрекидно траје.

Основни елементи истраживачког процеса у области кризног менаџмента

Ако се упореде елементи истраживачког процеса и методологија која се бави истраживачким процесом у области наука одбране, нема битнијих разлика и када је у питању кризни менаџмент. Развијена методологија научноистраживачког рада у оквиру одбрамбене делатности или наука одбране потпуно обезбеђује сазнајну делатност и у оквиру кризног менаџмента, што на неки начин и олакшава достизање одређених стандарда који су важни за Војску и систем одбране у целини.

Није потребно посебно истицати неке специфичности, јер се првенствено ради о емпиријским истраживањима кроз доминацију одређених модела као неодвојиви садржај истраживачког процеса у области наука одбране, а томе се придружује и кризни менаџмент који у одбрамбеној делатности заузима своје кључно место. То има позитивног утицаја на развој методологије истраживања, а тиме и на истраживачку делатност у области наука одбране.

Оваквим приступом, местом и улогом кризног менаџмента у систему наука одбране, добиће се афирмација и предметне области којом се бави кризни менаџмент и допринеће развоју целокупног система наука одбране и методологије научноистраживачког рада.

Истраживања у кризном менаџменту треба да дају одговоре на многа питања пред којима се сусреће Војска данас, као што су ангажовање и могућности ангажовања њених ресурса кроз реални приступ процесу предвиђања разних врста кризних ситуација. То су кључни сегменти на којима кризни менаџмент у тренутном амбијенту и окружењу има своје упориште и пројекцију даљег развоја.

³ Доктрина операција, (нацрт), ГШ ВС, Београд, 2008, стр. 79.

Закључак

У раду је посебно наглашен елемент кризе и њене најбитније карактеристике и двосмислености које постоје у контексту разумевања кризе као категорије која постоји у свакој људској делатности. Истакнути су посебно њени елементи и констатација да је кризу веома тешко препознати у њеној раној фази, што представља један од проблема правовременог деловања.

Наглашено је да кризни менаџмент у својој основи припада области безбедносних наука, али да своје упориште има и у области наука одбране, посебно у контексту дефинисане треће мисије Војске и да своја знања и решења не може само свести на један сегмент, тј. сегмент безбедносних наука, већ обухвата много шире. Та ширина је условљена самим предметом кризног менаџмента, тј. обласћу криза које неминовно захватају све људске делатности.

У основи, када је у питању кризни менаџмент, своју имплементацију у оквиру војноорганизационих система доживљава посебно кроз мисију пружања помоћи цивилним органима власти услед разних невојних угрожавања безбедности. То је и било основно полазиште у разматрању кризног менаџмента са аспекта значаја ове теме.

У оквиру истраживачке делатности наглашено је да су садржаји кризног менаџмента значајан део интересовања истраживача и да се део докторских дисертација ради из ове области, чиме се јасно потврдила потреба за увођењем садржаја кризног менаџмента у наставни процес.

Развијена методологија научноистраживачког рада у области наука одбране доприноси изучавању проблематике кризног стања и решавања одређених модела криза. То даје прави замајак изучавању и имплементацији кризног менаџмента у сфери одбрамбене делатности која постаје широка и универзална из домена ангажовања јединица Војске.

Литература

1. Beck, U.: Risk societ: Totwards a new modernity, Sage Publications, London, 1992.
2. Boin, R. A.,t Hart, P., Stern, E., & Sundelius, B.: Theopolitics of crisis management: Public leadership underpressure, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.
3. Brecher, M.: Crises in worldpolitics: Theory and reality, Pergamon Press, Oxford, 1993.
4. Hart, Rosenthal, U., and Kouzmin, A.: Crisis Deceision Making, Administartion and Society, 1993.
5. Доктрина операција (нацрт), ГШ ВС, Београд, 2008.
6. Милић, В.: Социологија сазнања, Веселин Маслеша, Сарајево, 1986.
7. Михалски, К.: О кризи, Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад, 1987, стр. 29.